

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

МОВА, ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА У ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРІ

Збірник наукових праць

Випуск 3

СУМИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
2016

2. Виноградов В. В. Русский язык (грамматическое учение о слове): учебное пособие для вузов / В. В. Виноградов. – М. : Высшая школа, 1986. – 640 с.

Т. І. Курилюк , В. В. Лазарева

ФОРМУВАННЯ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ГОТОВНОСТІ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

Стаття розкриває деякі аспекти формування готовності іноземних студентів до розв'язання конфліктних ситуацій, їх попередження та уникнення. Подаються рекомендації щодо формування у студентів мовної компетенції з урахуванням конфліктологічної складової.

Одним із засобів формування цього виду компетентності є мовна підготовка належного рівня. На етапі адаптації іноземні студенти не відчують різниці у стилі спілкування, що спричиняє можливі проблеми.

Запропоновано шляхи реалізації потенціалу мовної підготовки в навчальній та майбутній професійній діяльності іноземних студентів.

Ключові слова: іноземні студенти, конфліктна ситуація, мовна підготовка, комунікативна компетентність, спілкування.

Курилюк Т. И., Лазарева В. В., Формирование у иностранных студентов готовности к разрешению конфликтных ситуаций.

Статья раскрывает некоторые аспекты формирования готовности иностранных студентов к разрешению конфликтных ситуаций, их предупреждения и избежания. Даются рекомендации по формированию у студентов языковой компетенции с учетом конфликтологической составляющей.

Одним из средств формирования этого вида компетентности является надлежащий уровень языковой подготовки. На этапе

адаптации иностранные студенты не чувствуют разницы в стиле общения, что становится причиной возможных проблем.

Предложены пути реализации потенциала языковой подготовки в учебной и будущей профессиональной деятельности иностранных студентов.

Ключевые слова: иностранные студенты, конфликтная ситуация, языковая подготовка, коммуникативная компетентность, общение.

Lazarijeva V. V., Kuriliuk T.I. Formation of foreign students' readiness for the solution of conflict situations.

Some aspects of foreign student's readiness to conflict solution, its prevention and avoiding have been considered in the article. Authors suppose that one of means for formation of this type of competence is proper level of language proficiency. At time of adaptation foreign students do not feel the difference in the communication style that turns the reason for possible problems.

Ways of realization of mentioned communicative potential in educational and further professional activity of foreign students are offered.

Keywords: foreign students, conflict situation, language proficiency.

Рівень професійної успішності фахівця будь-якої галузі значною мірою залежить від його комунікативних здібностей, уміння підтримувати ділові контакти та сприяти розширенню власних професійних можливостей. Професійна комунікативна компетенція формується під час здобуття професійної освіти, зокрема, у процесі мовної підготовки студента - майбутнього фахівця. Особливої значущості набуває ця складова навчального процесу для іноземних студентів.

Мовна підготовка студента здійснюється не лише безпосередньо у процесі вивчення мови, а й під час міжособистісної взаємодії, поза навчальним процесом, що вимагає не тільки знань мови, але й уміння нею користуватися залежно від ситуації спілкування. Взаємодія між учасниками спілкування може ускладнюватися через непорозуміння та небажання прийняти суперечності або невміння працювати в

умовах розходження думок, конфлікту тощо. Проблеми мовної підготовки та формування комунікативних умінь в іноземних студентів знайшли своє відображення у працях Т. М. Алексеєнко, Л. Б. Бей, С. В. Варави, О. М. Вержанської, Т. І. Дементьєвої, Є. С. Іонкіної, О. Д. Митрофанової, Т. О. Снегурової, О. І. Суригіна, Н. І. Ушакової, А. Б. Чистякової та інших учених. Утім, проблема використання потенціалу мовних засобів для вирішення конфліктних ситуацій в умовах полікультурності залишається малодослідженою.

Мета статті - аналіз мовної підготовки іноземних студентів як засобу формування готовності до вирішення конфліктних ситуацій та надання рекомендацій, які можуть бути використані у процесі підготовки іноземних студентів у ВНЗ України.

Завдання дослідження. На підставі аналізу педагогічної, психологічної та лінгвістичної літератури, нормативних документів з питань мовної освіти визначити навчально-практичні можливості мовної підготовки іноземних студентів у контексті конфліктологічної підготовки.

Провідним засобом ефективної діяльності в умовах конфлікту виступає опанування студентами-іноземцями мовою, вербальними та невербальними засобами спілкування. Вирішального значення у цьому процесі набуває мовна підготовка іноземних студентів. У «Концепції мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України» зазначається, що «... мета мовної підготовки іноземних громадян полягає у формуванні комунікативної компетентності, забезпеченні їхніх комунікативних потреб у різних сферах спілкування: ...соціально-культурній (для належної адаптації та повноцінного орієнтування в новому соціально-культурному середовищі, а також для виховання... особистості, що здатна до міжкультурного діалогу... виховання толерантного ставлення до представників інших культур та релігійних переконань...» [4, с. 139].

Мовна підготовка іноземних студентів є багатоаспектним процесом, що має свої суперечності з огляду на професійну спрямованість та сферу діяльності майбутнього фахівця.

Завдання мовної підготовки іноземних студентів ВНЗ України полягає у формуванні вмінь розуміти наявність і сутність проблем у сфері міжособистісного та професійного спілкування, вільно підтримувати бесіду, заохочувати надання співрозмовником необхідної інформації, будувати ефективні ділові стосунки.

Основні напрямки розвитку мовної підготовки охоплюють такі складові:

1. Мовну:

а) навчання видам мовленнєвої діяльності, способам взаємодії у їх межах; стратегіям спілкування; розширення знань про специфіку своєї та іншої культури, що відображається у мовній картині світу;

б) забезпечення взаємодії у різних ситуаціях спілкування; врахування під час навчання іноземній мові наукової, професійної, ділової та академічної сфер спілкування;

в) іноземна мова перестає бути самоціллю - вона стає знаряддям виконання іншої діяльності - навчальної та професійної.

2. Організаційну:

а) впровадження, окрім аудиторних занять, різних форм позааудиторної діяльності та заходів щодо реалізації мовної підготовки студентів;

б) забезпечення взаємодії та регулярного контакту з носіями мови - студентами і викладачами.

Мовна підготовка іноземних студентів спрямована на те, щоб забезпечити:

- 1) розвиток комунікативної компетенції в основних видах мовленнєвої діяльності;
- 2) формування вмінь російськомовного спілкування у професійній сфері;

- 3) формування поваги і толерантності до культури інших народів, готовності до партнерської взаємодії, співробітництва у вирішенні проблем;
- 4) розвиток творчого потенціалу студентів та їх здібностей у процесі мовної підготовки.

Не менш важливим завданням мовної підготовки є уміння встановлювати психологічний контакт зі співрозмовниками, без якого спілкування не буде продуктивним. Мається на увазі, передусім, уміння вирішувати конфліктні ситуації, тобто, формування їх конфліктологічної компетентності, що є, зокрема, і чинником їх особистісного розвитку.

Мовна підготовка іноземних студентів сприяє формуванню їхньої професійної компетентності. Мовний компонент в освіті забезпечує їхній всебічний розвиток, є запорукою успішної професійної реалізації.

На нашу думку, конфліктологічна складова має стати предметом уваги викладачів мовної підготовки ВНЗ України, в яких навчаються іноземні студенти. Цей зв'язок можна пояснити тим, що конфліктологічна культура є закономірним показником мовної культури, тобто, здатності добирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування, особливостей її учасників тощо.

Поняття «професійна комунікація» та «конфліктологічна культура» підпорядковані єдиній меті – підготовці до міжособистісної та соціокультурної взаємодії в суспільстві. Рівень конфліктологічної культури є показником реалізованості професійно-особистісних характеристик майбутнього фахівця. Комунікація, що розглядається провідними вченими як діяльність [2, с. 200] у всіх її формах, типах, дозволяє студенту отримати соціальний або професійний досвід, осмислений і систематизований попередніми поколіннями. Адже, як відомо, мова є передусім засобом міжкультурної взаємодії учасників комунікації.

Професіоналізм фахівців будь-якої галузі визначається не лише сформованістю професійних умінь, а й здатністю будувати

свою діяльність на принципах толерантного ставлення до представників інших культур. Це вимагає формування високої культури міжнаціонального спілкування, в основу якої мають бути покладені гуманістичні принципи поваги до індивіда, розв'язання конфліктів на основі збереження гідності суперників, сприйняття людини як основи суспільства. Завдання педагогів – викладачів мовної підготовки, полягає у тому, аби прищеплювати студентам правила спілкування на засадах толерантності, що є основою успішної самореалізації, а також навички мовної компетентності відповідно до ситуації, категорії слухачів тощо, зокрема, якщо йдеться про ситуацію конфлікту, що визначається як «...різновид складної ситуації взаємодії, якій властива протидія у вигляді спілкування, поведінки або діяльності...» [1, с. 195].

Важливою є здатність до адекватного сприйняття (перцепції) та емпатії до співрозмовника. Відтак, завдання мовної підготовки - не лише опанування мовними нормами та здатності користуватися мовними засобами, а й формування готовності до розв'язання конфліктних ситуацій, що виникають у процесі мовної взаємодії. Конфліктологи визначають готовність до вирішення конфліктів як «... психологічне утворення, що створює суб'єктивні передумови професійної поведінки та діяльності в ситуації конфлікту...» [1, с. 70]. На рівні мови джерелом конфліктної ситуації може стати використання співрозмовниками слів-конфліктогенів, які викликають негативні емоційні реакції. Дослідники «людської комунікації» М. Бургун та Ф. Хансейкер стверджують, що є різні стилі поведінки в ситуаціях конфлікту, які мають психологічну природу, проте їх закономірності виявляються і на рівні «словесного» конфлікту. Це уникнення, пристосування і боротьба. Вибір стилю поведінки в конфліктній ситуації залежить не лише від психотипу її учасників, а й від рівня їх мовно-психологічної, а отже і конфліктологічної компетентності. Тому в процесі мовної підготовки необхідно звертати увагу студентів не лише на необхідність вирішення

конфлікту, але й на те, що він може бути вирішений по-різному, залежно від компетентності його учасників, доцільності використання певного стилю поведінки тощо. Завдання викладача - пояснити ознаки конфліктної ситуації, назвати можливі шляхи виходу з неї, зорієнтувати студента на можливість вибору різних стратегій поведінки. Важливо дати студентам усвідомлення того, що більшість конфліктних ситуацій виникає через бар'єри у спілкуванні, неправильне тлумачення отриманої інформації.

Висновки та перспективи дослідження.

Перспективами подальших досліджень з окресленого напрямку можуть бути: акцентування уваги на соціокультурній складовій програм з іноземної мови з урахуванням конфліктологічного аспекту, оновлення навчально-методичного змісту мовної підготовки, розширення методичної бази з іноземної мови, використання на заняттях матеріалу, який би сприяв формуванню не лише мовної, а й конфліктологічної компетентності іноземних студентів; розширювати активний словник студента, виходячи з досвіду найтиповіших ситуацій, з якими вони зіштовхуються у повсякденному житті.

Список літератури

1. Анцупов А. Я. Словарь конфликтолога / А. Я. Анцупов, А. И. Шипилов. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2006. – 528 с.
2. Голобородько Є. П. Спілкування: види, функції, засоби / Є. П. Голобородько // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 45. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. – С. 200–203.
3. Голобородько Е. П. Взаимосвязанное обучение видам речевой деятельности и вопросы поликультурного воспитания // Печатное слово. – 2004 . – № 3. – С. 88–93.
4. Ушакова Н. И. Концепция языковой подготовки иностранцев в высших учебных заведениях Украины [Текст] / Н. И. Ушакова, В. В. Дубичинский, О. Н. Тростинская // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на

сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. праць. – Вип. 19. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 136–146.

Г. М. Лесная (Лісна)

МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ

Методика викладання української мови, яка порівняно недавно вивчається як іноземна, має свої особливості в залежності від того, в якій цільовій аудиторії вона викладається. Тут важливими чинниками є не тільки рідна мова учнів і країна перебування, але й майбутня професія студентів. Адже вивчення іноземної мови студентами технічних й гуманітарних напрямків потребує різної методики.

Однак необхідність враховувати ці фактори не відміняє використання основних складових Мовних рівнів Ради Європи, на яких зараз базується викладання іноземних мов (в тому числі й української як іноземної) у більшості університетів світу. Основний зміст цих Мовних рівнів скерований на поступове формування та розвиток навичок мовленнєвої комунікації: від рівня «виживання» до рівня «досконалості» (A1 – C2). Таке спільне підґрунтя, звичайно, полегшує роботу викладачів й авторів підручників з української мови як іноземної (далі – УМІ), бо рівні чітко окреслюють види та характер роботи викладача й учнів в аудиторії та самостійної роботи студентів.

Використання Мовних рівнів в рамках підключення до Болонського процесу стало важливим кроком на шляху до уніфікації процесу навчання УМІ, бо потенційно розширило можливості використання методичних розробок багатьох учасників цього процесу з різних країн світу, а також ефективно пов'язало їх із сучасними інноваційними технологіями [2]. Однак перехід на ці мовні рівні показав й їхню обмеженість та необхідність подальшої розробки методики викладання